

Česká hospoda

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost 2004</i>
Otázky:	<i>OR.108 OR.113 OR.114</i>
Termín terénního šetření:	<i>13. – 20. 9. 2004</i>
Počet respondentů:	<i>1053</i>
Reprezentativita:	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Výběr respondentů:	<i>kvótní výběr</i>
Zveřejněno dne:	<i>11. října 2004</i>
Zpracoval:	<i>Jiří Vinopal</i>

V rámci tematického šetření kulturních, sociálních a historických aspektů české hospody a piva byly položeny i dotazy, sledující obraz české hospody v očích veřejnosti.

1. Co je „česká hospoda“

První otázka tohoto bloku se zajímala o to, co si lidé pod pojmem česká hospoda představují;¹ výsledky lze najít v tabulce 1.

Tabulka 1. Asociace k pojmu česká hospoda

Pivo	45
Štamgasti, kamarádi	28
Zakouření prostředí	21
Typický tradiční jídelníček	18
Diskutování, hovory o všem, výměna zkušeností	15
Alkoholismus, kažení morálky, utrácení peněz ap.	15
Zábava a dobrá nálada	14
Pohoda a odpočinek	13
Hlučnost prostředí	13
Dobré možnosti občerstvení	11
Společenský a kulturní život	11
Špatná hygiena, čistota	9
Mužské prostředí	7
Hospoda jako místo hraní her	7
Zařízení hospody	5
Dobrý personál a obsluha	5

¹ OR.108 „Věnujme se teď ještě chvíli jednomu konkrétnímu druhu restauračních zařízení, a to hospodám. Pokuste se prosím třemi slovy či krátkými výroky jednoduše vyjádřit, co vlastně je česká hospoda. S čím si ji spojujete, co se Vám vybaví, když se řekne česká hospoda.“

Lidové a obyčejné prostředí	5
Typické české prostředí, tradice	4
Únik od starostí	3
Sledování TV (sportovní přenosy)	3
Hudba a zpěv	3
Nižší sociální vrstvy	3

Vysvětlivky: hodnoty uvádějí procentuální podíl dotázaných, kteří uvedli danou asociaci.

Jak je patrné, nejčastěji uváděnou asociací k české hospodě je pivo. Ačkoli jde o skutečnost zcela jistě relevantní, její výrazná dominance je nicméně do značné míry podpořena skutečností, že tématem rozhovorů bylo kromě hospody právě pivo. Respondenti tak měli k této asociaci kognitivně velice blízko a pravděpodobně ji uváděli ve větším množství, než by činili za jiných okolností.

Skutečnosti, které si lidé spojují s českou hospodou, se dají rozdělit na několik druhů. Na jedné straně existuje pozitivně laděné vnímání hospodského prostředí jakožto místa odpočinku, pohody a dobré zábavy, kde se scházejí kamarádi a známí a ti si zde povídají a diskutují o nejrůznějších tématech, na druhé straně je zřetelné i negativně laděné vnímání české hospody jakožto zakouřeného, hlučného a celkově ne příliš čistého prostředí, které přispívá k negativním jevům, jako je alkoholismus, kažení morálky či utrácení peněz. Kromě těchto vyhraněných pólů lze však identifikovat i postoj, hodnotící danou problematiku tak trochu s nadhledem. Hospoda je totiž vnímána také jako český kulturní a historický fenomén, je zdůrazňována typičnost a neopakovatelnost jejího lidového prostředí, ať se to týče vzhledu, zařízení, atmosféry nebo jídelníčku, poměrně často je pak vnímána i její funkce podpory kulturního a společenského života.

Je vcelku pochopitelné, že kladně orientovaná hodnocení vyslovují spíše lidé, kteří hospody navštěvují, což jsou ve větší míře muži. Oproti tomu ženy (a obecně lidé, kteří do hospody chodí méně často nebo vůbec) spíše vyslovují hodnocení kritická či alespoň negativně laděná. (Frekvence neutrálních vyjádření, poukazujících zejména na tradiční a kulturní dimenzi, se pak mezi návštěvníky a „ne-návštěvníky“ hospod výrazně neliší.) Nelze však říci, že by každý člověk vnímal pouze jednu z významových dimenzí české hospody, a stavěl se k ní proto jednoznačně pozitivně či jednoznačně kriticky. Realističtější náčrt by byl spíše takový, že lidé pohlížejí na hospodu z mnoha hledisek, přičemž v různých situacích mají sklon preferovat různá z nich. Vzhledem k velikosti zkoumaného vzorku populace pak výsledky uvedené otázky především mapují ony rozličné dimenze, z nichž je fenomén české hospody nahlížen, a podává tak ucelený obraz, jaký česká hospoda vytváří v představách celku české veřejnosti.

Za zmínku pak v této souvislosti stojí ještě přinejmenším jedna okolnost: výsledky výzkumu mimo jiné velice názorně demonstrují genderový význam české hospody. V souladu s životní zkušeností většiny z nás totiž i výsledky otázek, sledujících aktuální chování, ukazují, že v případě „české hospody“ jde o mužské prostředí: třetina žen v hospodě nikdy nebyla, z mužů pouze 10 %, naopak třetina mužů chodí do hospody průměrně alespoň 1X týdně, zatímco tak činí pouze 5 % žen. Avšak tomu, že nejde o zcela bezproblémově vnímanou skutečnost (či spíše že nejde o fakt nevnímaný, neboť zcela samozřejmý), nasvědčují výslovné poukazy na mužský charakter prostředí, které uvádí nemalý podíl dotázaných (7 %), převážně žen. Jinými slovy lze říci: nejenže je hospoda v současné době doménou mužů objektivně, ale je za takovou i subjektivně

považována. Otázku, zda je to spíše kladné nebo záporné zjištění, však ponechme povolanejším z řad výzkumnic a výzkumníků genderových otázek.

2. Funkce hospod

Další dvě specializované sady otázek byly věnovány funkcím, které mohou hospody plnit jak na úrovni celé společnosti, tak i na úrovních sociálních skupin a jednotlivců.²

Tabulka 2. Funkce hospod v současnosti – souhlas s výroky

V hospodách se často domlouvají sousedské výpomoci, výměny, prodeje, melouchy ap.	85
Lidé se do hospod chodí odreagovat od každodenních starostí.	83
Hospody jsou významnou součástí české kultury a tradic.	76
V hospodě se člověk dozví plno zpráv a informací, ke kterým se jinak nedostane.	74
Hospoda je důležitým místem pro setkávání přátel, známých, kolegů ap.	73
Hospody jsou častými organizátory kulturních akcí - zábavy, plesy, schůze, přednášky ap.	65
Hospody jsou důležitým místem pro setkávání lidí, vytváření známostí a sociálních kontaktů.	63
Hospody odvádějí rodiče od jejich rodin.	57
Jednou z hlavních příčin alkoholismu je chození do hospod.	53
Lidé se chodí do hospod opíjet, aby zapomněli na to, co se děje kolem nich.	47
Hospoda je jedním z mála míst, kde se dá mluvit o politice.	42
Jít do hospody je pro lidi takřka jediná zábava.	33

Vysvětlivky: hodnoty udávají podíl respondentů, kteří odpověděli, že s daným výrokiem „spíše“ či „rozhodně souhlasí.“ Tzn., že dopočet do 100 % v každém řádku tvoří odpovědi „spíše“/„rozhodně nesouhlasí“ + „neví, nedokáže posoudit.“

Také výsledky této otázky nasvědčují vysoké variabilitě významů, jaké může hospoda v myslích lidí nabývat. Jak je patrné z tabulky 2, z nabízených možností dotázaní nejčastěji souhlasí s tím, že hospody fungují jednak jako jakési zprostředkovatelný výpomoci všeho druhu, jednak jako místo odreagování se od každodenních starostí. Mezi další tři důležité aspekty českých hospod dále z pohledu lidí patří jejich kulturní a tradiční rozměr, informační potenciál a možnost vytváření zázemí pro setkávání přátel, známých apod. O něco méně často, nicméně stále ještě nadpolovičním podílem dotázaných, je pak hospoda vnímána jako častý organizátor kulturních akcí a jako důležité místo pro vytváření sociálních kontaktů. Více, než polovina dotázaných však také zároveň hospody považuje za jednu z hlavních příčin alkoholismu a přičítá jim vinu na dezintegraci rodinného prostředí. Spíše nesouhlasné postoje jsou naopak zaznamenávány k výroky o hospodách jakožto výhradním zprostředkovateli zábavy a jakožto platformy pro hovory o politice; konečně souhlasu se nedostává ani spojení hospody s radikálním únikem od reality.

² OR.113 „Nyní vám přečtu několik výroků o hospodách a Vy mi prosím u každého z nich řekněte, zda souhlasíte či nesouhlasíte s tím, co tvrdí.“

OR.114 „A vzpomenete-li si na situaci před rokem 1989, souhlasíte či nesouhlasíte s tím, co tvrdí tyto výroky?“

Ještě zajímavější, nežli jednoduchý popis funkcí hospod, je ovšem jejich srovnání se situací před rokem 1989. Z důvodu neexistence relevantních údajů z oné doby sice nelze požadované informace zjistit jiným způsobem, nežli ne zcela objektivním retrospektivním dotazováním, nicméně i to přináší některé zajímavé poznatky.

Tak v první řadě je patrné oslabení některých funkcí, které jsou s hospodským prostředím tradičně spojovány.

Zejména jde o funkce sociální, jakými jsou zprostředkování výpomoci všeho druhu, vytváření prostředí pro setkávání přátel a místa získávání nových sociálních kontaktů.

Tabulka 3a. Porovnání sociálních funkcí	před r. 89	po r. 89
V hospodách se často domlouvaly sousedské výpomoci, výměny, prodeje, melouchy ap.	98	93
Hospoda byla důležitým místem pro setkávání přátel, známých, kolegů ap.	86	78
Hospody byly důležitým místem pro setkávání lidí, vytváření známostí a sociálních kontaktů.	82	71

Vysvětlivky k tabulkám 3a - 3e: hodnoty udávají podíly respondentů, kteří odpověděli, že s daným výrokiem „spíše“ či „rozhodně souhlasí,“ přičemž za účelem umožnění adekvátního porovnání byly z analýzy předem vyloučeny odpovědi „neví, nedokáže posoudit.“ Dopočet do 100 % v každé buňce proto tvoří pouze odpovědi „spíše“/„rozhodně nesouhlasí.“

Uvedené formulace výroků odpovídají retrospektivní otázce na situaci před rokem 1989. Konkrétní znění ekvivalentních výroků, sledujících situaci současnou, lze najít v tabulce 2.

Výrazně je v současné době oslabena i funkce informační, což ze zřejmých důvodů platí zejména pro politická témata,...

Tabulka 3b. Porovnání informačních funkcí	před r. 89	po r. 89
V hospodě se člověk dozvěděl plno zpráv a informací, ke kterým se jinak nedostal.	90	81
Hospoda byla jedním z mála míst, kde se dalo mluvit o politice.	71	49

...jakožto i funkce kulturní, která oslabuje jak v podobě organizování kulturních akcí, tak výrazněji v podobě výlučnosti v poskytování jakékoli zábavy.

Tabulka 3c. Porovnání kulturních funkcí	před r. 89	po r. 89
Hospody byly častými organizátory kulturních akcí - zábavy, plesy, schůze, přednášky ap.	88	72
Jít do hospody byla pro lidi takřka jediná zábava.	55	36

Dvojznačně viděna je pak funkce psychologická, neboť zřejmě zejména v důsledku změny politického režimu je oslabeno poskytování radikálního úniku z reality, zatímco jemnější funkce odreagování se od reality zůstává na stejné úrovni.

Tabulka 3d. Porovnání psychologických funkcí	před r. 89	po r. 89
Lidé se chodili do hospod opíjet, aby zapomněli na to, co se děje kolem nich.	59	52

Na stejné úrovni jako před rokem 1989 zůstávají v očích veřejnosti také negativní funkce hospod jakožto důležitého aktéra na poli vytváření závislosti na alkoholu a na poli dezintegrace rodinného prostředí.

	před r. 89	po r. 89
Tabulka 3e. Porovnání negativních společenských funkcí		
Jednou z hlavních příčin alkoholismu bylo chození do hospod.	58	57
Hospody odváděly rodiče od jejich rodin.	63	63

Závěrem lze shrnout, že obraz české hospody ve veřejném mínění je sice náležitě pestrý, nicméně má poměrně jasné kontury a zřetelný rám. Aspektů, jejichž pomocí lze prostředí české hospody popisovat a hodnotit, je velké množství, jak ukázala variabilita jednotlivých asociací, které jsou s ním spojené. Na druhou stranu lze však nalézt společné prvky a spojnice v podobě základních charakteristik (jednoduchost, lidovost, typičnost, neuhlazenost, příjemná atmosféra, pivo) i hodnocení (pozitivní, negativní, „nadhledové“), které vytvářejí zřejmou konzistenci daných představ. Konečně lze taktéž na základě výsledků aktuálního výzkumu (jakožto koneckonců i na základě „zdravého rozumu“) definovat základní principy v podobě sociálních, kulturních, informačních a psychologických funkcí, podle nichž jsou tyto představy vytvářeny a strukturovány.